

ARTUR

NUMMER 1, 2020 – ÅRGÅNG 23

SNART PRUNKAR DET I SKANSENS KOLONILOTTER

NORDISKA MUSEETS
& SKANSENS VÄNNER

MED ÖNSKAN OM EN FIN VÅR!

Fotografiet är sannolikt från sommaren 1907 då museet invigdes. Bågen bakom hästkärnan kan vara en rest från invigningens dekorationer.

FOTO: JUSTUS CEDERQUIST, NORDISKA MUSEETS ARKIV

KLASSISK BOK OM NORDISKA MUSEET I NYUTGÅVA

Nordiska museets huvudbyggnad från 1907 är ett arkitektoniskt landmärke som tog mer än ett kvarts sekel att färdigställa. Boken *Minnets tempel* från Nordiska museets förlag är en reviderad nytgåva av Johan Mårtelius klassiska studie från 1987. Boken är rikt illustrerad med bilder och ritningar ur museiarkivet och med en nyskriven epilög som förlänger blicken mot vår egen tid.

FOTO: GUSTAF AMEEN, NORDISKA MUSEETS ARKIV

Byggarbetsplatsen 1892. Granitblocken för grunden är på plats.

– **DET VAR LÄTT ATT** intressera sig för Nordiska museets huvudbyggnad eftersom den svarade på sin tids centrala frågor om arkitekturen. De handlade om det långa tidsperspektivet och om de verkligt stora kulturella sammanhangen, säger Johan Mårtelius. – Allt detta finns samlat i ett unikt landmärke.

Nordiska museets arkitekt Isak Gustaf Clason förhöll sig kritiskt till både historiska och samtida mönster och bidrog aktivt till det sena 1800-talets diskussioner inom yrket. Museibyggnaden förenade lokala, regionala och globala referenser men också folkliga traditioner och en växande urbanitet. Ambitionen var att ge ett bidrag till framtiden.

– Johan Mårtelius avhandling *Göra arkitekturen historisk* är ett standardverk. Ingen annan läsning av byggnaden har nått samma höjd, vilket är skälet till att vi har bjudit in författaren till att ge ut texten på nytt. Reflektioner kring byggnadens detaljer och hela gestaltning ger oss inspiration, säger museichef Sanne Houby-Nielsen.

Johan Mårtelius är arkitekt och professor emeritus (1993–2019) i arkitekturhistoria vid Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm samt tidigare direktör (2015–2017) för Svenska forskningsinstitutet i Istanbul.

FÖLJ VÅRA BARNNS EGNA HISTORIA

Efter sommaren öppnar *Tidsvalvet*, en fantasifull och utforskande kunskapsyta om barns historia i Sverige under de senaste 150 åren. Tidsvalvet utgörs av en dramatiserad och interaktiv scenografi som bjuder in besökaren att resa i tiden och uppleva hur barn under olika perioder klädde sig, åt, bodde, lekte, arbetade eller gick i skolan.

I **TIDSVALVET FÅR** besökaren göra en tidsresa med nedslag kring viktiga händelser och företeelser runt åren 1880, 1940 och 1980. Berättelserna är inspirerade av verkliga livshistorier från Nordiska museets arkiv. Här kan besökarna till exempel kliva in i ett fullt möblerat barnrum, så som det kunde se ut på 1980-talets slut. I en tågkupé från 1940-talet förmedlas de sanna berättelserna om barnen Thea, Into och Grethe som på olika sätt drabbades av andra världskriget. I ett levande bibliotek berättas spökhistorier från museets arkiv, bearbetade av författaren Martin Widmark.

– Vi är stolta över att kunna erbjuda en ambitiös och genomarbetad satsning för barn mellan 8–12 år. Vi vill väcka nyfikenhet och medvetenhet hos barn om hur det var förr, och samtidigt förmedla att även besökarens egen historia kan bli en del av framtida minnen, säger Elna Nord, projektchef på Nordiska museet.

Besöket påbörjas i arbetsrummet hos Artur Hazelius, Nordiska museets grundare. Där möter de Fabella – en nutida "skaffare" som reser i tiden och samlar in barns bortglömda historier. Hon berättar om Nordiska museet som ett hus fullt med minnen, viktiga att bevara för framtiden. I Tidsvalvet kan barnen göra ett uppdrag och själva prova på rollen som skaffare. Genom uppdraget får barnen hjälpa till att fylla luckor i barns historia, samtidigt som de får reflektera över hur levnadsvillkoren för barn har förändrats över tid. I slutet av besöket går det att dela med sig av sina egna tankar om hur det är att vara barn idag. Bidraget skannas in av besökaren och sparas i museets arkiv via en spännande minnesmaskin.

FOTO: MYT/NORDISKA MUSEET

Tidsvalvet ligger i ett av museets vackraste rum, som nu öppnas upp och blir en publik yta. Här visas cirka 200 kulturhistoriska föremål från museets samlingar i en dramatiserad och interaktiv scenografi. Tidsvalvet är producerad av Nordiska museet och formgiven av Sara Wiklund, som bland annat varit produktionsdesigner för SVT:s julkalender *Selmas Saga* och nu senast för tv-serien *Ture Sventon*.

– Tillsammans med formgivaren Sara Wiklund har museets verkstad skapat en autentisk historisk miljö med hög känsla för fantasifulld detalj och material, säger museichef Sanne Houby-Nielsen.

I anslutning till Tidsvalvet finns en helt ny skaparverkstad i form av en ljus och vacker ateljé. Här kan skolklasser boka in sig tillsammans med en av museets pedagoger i anslutning till sitt besök, eller frikopplat från Tidsvalvet. Under helger och lov erbjuds familjepubliken kreativa och lustfyllda workshops i ateljén.

FOTO: HENDRIK ZEITLER

EN AV SVERIGES BÄSTA UTSTÄLLNINGAR!

Intresset för Nordiska museets stora satsning **Arktis – medan isen smälter** har varit rekordstort. Nu är utställningen en av tre finalister i tävlingen **Årets utställning 2019**.

– Jag är stolt över att vi har lyckats skapa en drabbande utställning om en av vår tids stora samtidsfrågor och vi är såklart väldigt hedrade och glada över nomineringen, säger museichef Sanne Houby-Nielsen.

Vinnande bidrag offentliggörs under Sveriges Museers vårmöte i Visby.

ETT ÅR MED ÖSTERSJÖN PÅ SKANSEN

MÅNGA BESÖKARE...

Efter fem års arbete med att bygga *Östersjön på Skansen – Baltic Sea Science Center*, invigdes det 11 april 2019.

Nu har det gått ett år och det går att göra en första summering.

– Vi är glada att så många hittat hit och över alla positiva reaktioner från upplevelserna från utställningarna, säger Anna Björn, enhetschef på Baltic Sea Science Center. Det här året har vi arbetat med att justera detaljer och se över verksamheten.

Östersjön på Skansen är det nya kunskapscenter som lyfter samspelet mellan Östersjön och människan. I anläggningen ligger fokus på de miljöutmaningar som finns i form av övergödning, icke hållbart fiske och miljögifter. Målet är att skapa ett pedagogiskt centrum i världsklass för skolan, ge besökare en inblick i hur Östersjön mår under ytan – och förmedla vad vi alla kan göra åt problemen.

FOTO: DAN LEPP / SKANSEN

EN PRISBELÖNT BYGGNAD...

Den 22 november 2019 meddelade Svensk Betong i ett pressmeddelande att Baltic Sea Science Center på Skansen var vinnare av Svensk Betongs pris Helgjutet! Priset delas ut vartannat år för att uppmärksamma goda exempel på helgjutna lösningar, och är instiftat för att visa på möjligheterna att "skapa god arkitektur, nydanande konstruktionstänkande och rationellt arbetsutförande med platsgjuten betong. Genom att utnyttja den platsgjutna betongens alla möjligheter kan vi skapa vackra, funktionella och hållbara konstruktioner".

– Det har varit fantastiskt att få vara med och skapa ett projekt med ett så intressant och viktigt innehåll och det på en av Sveriges mest besökta publika platser, säger arkitekten Katarina Wahlström från KAWA arkitektur. Det var också intressant att få vara med från grunden och skapa innehållet för anläggningen tillsammans med Skansen, Kunskapsrådets forskare och sakkunniga

inom akvarier och Östersjöfrågor. Det har varit ett spännande arbete med helheten i fokus från design av rum för utställning och pedagogisk verksamhet till akvarieutformning.

Förutsättningar för byggprojektet var att det skulle in på den tidigare anläggningen Sjölejonterrassen, mellan Skansen-Akvariet och tivoliområdet Galejan, en anläggning med dammar, trappor och terrasser som var i eftersatt skick och avstängt under längre tid. Den kulturhistoriska miljön från 1960-talet är en del av parkanläggningen på Nedre Solliden som skapades av Holger Blom och som även består av det gamla Elefanthuset och Tropikhuset, numera Aphuset. Det är en tomt med stora nivå-skillnader, ca 10 m höjdskillnad, med gångstråk som löper runt tomt.

– Vi utformade centret så att man kan hitta olika vägar att uppleva den på. Tomten ligger i en slänt där vi ritade byggnaden som ett 3D-pussel, som på olika sätt ansluter mot omgivningen. De olika nivåerna bygger vidare på den tidigare anläggningens struktur med olika terrasserings och skapar fem olika nivåer varav en ligger under mark.

– När det gäller den yttre gestaltning utgick vi från den befintliga anläggningens betongarkitektur. I utformningen tog vi upp de grova materialen, platsgjuten betong och trä, som kommer att gråna med tiden, tillsammans med glas som nutida tillägg. Vi har byggt vidare på ett enkelt, men nutida formspråk.

– Vi tog också utgångspunkt i en del byggnadselement från den tidigare anläggningen som blev viktiga och tongivande för utformningen. Ett exempel är portikmuren där entrén till akvariet är placerad.

... STÖREN IVAR LEVER LIVET!

I slutet av förra året fick Baltic Sea Science Center frågan om de kunde tänka sig att ta över en stör. Inte vilken fisk som helst utan en ganska rejäl stör som levtt i nästan 15 år i en damm på en tomt i Stockholm. Ägaren hade fått Ivar som liten och det visade sig att den trivdes bra i dammen. Men så småningom blev Ivar väldigt stor, och tanken uppstod att han, eller hon – ingen vet säkert det är en Ivar eller Ivana – skulle behöva få mer svängrum.

Så blev det och nu lever Ivar livets glada dagar i rovfiskakvariet. Till skillnad från akvariets andra två störor Vlad och Gregorij, som håller sig på botten och betar sig som man förväntar sig att störor ska göra (de är bottenlevande fiskar och livnär sig på små insekter och annat som de hittar) så är Ivar ute på upptäcktsfärd i hela akvariet och simmar mer med torskarna och laxarna än sina störkollegor.

– Vi tror det beror på att Ivar fått mat från ytan och är van att röra på sig på det sättet, säger Patrik Jakubowski som är akvarist på BSSC. Vi ser också att han har börjat ta det lite lugnare nu och kan vila på botten emellanåt som en vanlig stör.

P4 Stockholms reporter var och intervjuade Ivar via Patrik och hans kollega Emma Skoog Alsing så nu är Ivar också en lokalkändis.

– Vi fick frågan varför vi inte har stören Sören, säger Patrik, så det måste vi ju tänka på till nästa gång...

Fiskars Bruk

RESA GENOM FINLANDS SVENSKBYGDER

Följ med på vänföreningens resa till Finlands rikaste kulturbygder där vi besöker gamla bruk, historiska herrgårdar, medeltida kyrkor och städer.

VI TAR FÄRJAN över till Helsingfors där buss väntar inför färd västerut och Fagerviks bruk och den lilla herrgårdskyrkan.

Vi besöker Hangö där en lokal guide möter oss och berättar bland annat om och tiden under fortsättningskriget då Hangö udd var utarrenderat till Sovjetunionen.

Sent på eftermiddagen fortsätter vi mot Svartå slott för gemensam middag och övernattnig på Herrgårdshotellet.

Följande morgon får vi en guidad visning av Svartå med huvudbyggand från 1700-talets slut. Vi fortsätter sedan mot Fiskars Bruk, där vi även äter lunch. I Halikko besöker vi Viurila herrgård och herrgårdsmuseum.

Vår sista anhalt är Åbo där vi besöker stadsmiljön kring Gamla Stortorget och äter middag inför färden hem till Stockholm. Designhistoriker Anna-Kaisa Öhgren från Nordiska museets & Skansens vänner följer med på resan.

TID: Torsdag den 24 september med samling i Värtahamnen kl. 15.15.
Åter söndag den 27 september kl. 06.10

ANMÄLAN: Senast den 14 augusti till Favoritresor info@favoritresor.se eller tel. 08-660 18 00. Ange att du är medlem i Nordiska museets och Skansens vänner.

PRIS: 5.490 kr. Tillägg för Enkelrum/Enkelhytt 650 kr. I resans pris ingår: Båt Stockholm – Helsingfors/Åbo – Stockholm, del i dubbelhytt utsides, transporter, visningar och entréer enligt program, övernattnig på Svartå Herrgårdshotell, del i dubbelrum, två frukostar, tre middagar, två luncher, lokala guidningar.

Svartå Slott

Fagerviks Gårds kyrka

NORDISKA MUSEETS
& SKANSENS VÄNNER

STYRELSE

Sten Tegnér – ordförande
Hans Malmsten – skattmästare
Sanne Houby-Nielsen – Nordiska museet
John Brattmyhr – Skansen
Meg Tivéus
Christina Sollenberg Britton
Johan Nordenfalk
Carin Bergström
Michael Berglöf
Stephan Fickler
Magnus von Knorring
Svante Helmbaek Tirén

KANSLI

Anna-Kaisa Summanen Öhgren, kanslichef
TELEFONTID: mån – tors 09.30–12.00
tel. 08-519 546 93
ADRESS: Nordiska museets &
Skansens Vänner
Box 278 20, 115 93 Stockholm
E-POST: vanner@nordiskamuseet.se
PLUSGIRO: 190124-8

REDAKTION

ARTUR UTGES AV: Nordiska museets &
Skansens Vänner
ANSVARIG UTGIVARE: Sten Tegnér
REDAKTÖR: Christina Sollenberg Britton
E-POST: christina@brittonbritton.com
TRYCK: Exakta

KANSLIET INFORMERAR

PÅMINNELSE MEDLEMSKORTEN

Kansliet påminner om att medlemskortet är personliga, och får inte lånas ut. På baksidan står att man ska skriva sin namnteckning, men vi ser hellre att man textar sitt namn tydligt. Det kan förekomma stickkontroller av ID-handlingar i entréerna.

PROBLEM MED MEDLEMSKORT & FÖRLORAT KORT

Vi vill också informera om att Vänföreningen och Nordiska museet med sin butik är två helt olika organisationer. Butiken hjälper Vänföreningen med att sälja korten, men de ansvarar inte för föreningen. När man förlorat sitt kort, tappat det eller blivit bestulen, ska man alltid kontakta kansliet. Oftast kan vi lösa det, men det tar alltid lite tid. Vi ber alla att ha överseende med det.

MEDLEMSKORT FÖR BARN OCH FAMILJEMEDLEMMAR PÅ SAMMA ADRESS

Alla kanske inte känner till att man kan lösa ett medlemskap för barn eller annan familjemedlem på samma adress om man redan har sambo/par medlemskap. Det kallas "ytterligare familjemedlem på samma adress" och kostar 300 kr. För mer information kontakta kansliet. *Obs! detta kort kan bara användas som entré tillsammans med vuxen som också har medlemskap.*

ANMÄLAN BINDANDE

Anmälningarna till program är bindande. Betalningen sker i förskott senast en vecka innan. När man har betalat och får förhinder får man inte pengarna tillbaka. Undantag kan göras i särskilda fall. Tänk på att alltid anmäla förhinder så någon annan kan få din plats.

FÖLJ OSS PÅ FACEBOOK!

Håll dig löpande uppdaterad om Vänföreningens aktiviteter och program genom att följa vår facebook-sida: www.facebook.com/NordiskamuseetochSkansensVanner

MEDLEMSKAP – BLI EN VÄN

ÅRSKORT: 650 kr per person och 850 kr per par/sambo (vänföreningen tillämpar rullande medlemskap med fyra olika perioder: kalenderårskort, mars-, juni- eller septemberkort).

STÄNDIGT MEDLEMSKAP: 10 000 kr per person och 15 000 kr per par/sambo. Betalning på Plusgiro 190124-8, Nordiska museet & Skansens Vänner eller i Nordiska museets butik. Som medlem får du fritt inträde till Nordiska museet, Skansen och Biologiska museet, Svindersvik, Tyresö slott och Julita gård samt Härkeberga Prästgård.

Fler förmåner kan du läsa om på vår hemsida www.nordiskamuseet.se/kontakt/nordiska-museets-och-skansens-vanner eller kontakta kansliet: vanner@nordiskamuseet.se, tel. 08-519 546 93

NYA VÄNNER

Abdon Anna-Karin och Hedberg Fredrik, Stockholm
 Adebo Thorén Kristina, Stocksund
 Ahlström Kristina, Nacka
 Andersson Angela, Stockholm
 Appelkvist Agneta och Kjell, Bandhagen
 Arvedson Margareta och Arved, Stockholm
 Bardins Ilze, Tyresö
 Benjamin Katie och Timothy, Stockholm
 Bergqvist Kristina, Stockholm
 Björk Petra, Stockholm
 Björk Solveig och Arne, Norrtälje
 Bringsarve Karin och Thomas, Årsta
 Bye Natalie, Stockholm
 Celino Susan, Stockholm
 Dahlberg Anna Carin och Ljung Per Olov, Umeå
 Elfström Lena, Stockholm
 Ertan Emelie och Hedlund Tomas, Stockholm
 Grevelius Ann, Lidingö
 Hall Charlotte och Patrick, Beverley GB
 Hellsten-Fabbri Annika och Fabbri Dino, Stockholm
 Hersson-Ringskog Johnny, Stockholm
 Holgård Isabelle och Per, Nacka
 Höglund Lars, Huddinge
 Ingre Christina och Mikael, Stockholm
 Jacobson Carolina och Klasander Daniel, Stockholm
 Jobin Ulla, Vällingby
 Jonsson Mats, Hägersten
 Lagerlöf Lena och Dahlberg Mats, Bagarmossen
 Kallstenius Lena B och Bylander Gunnar, Hässelby
 Karlén Emil och Forsberg Karlén Tina, Tyresö
 Kaur Birgit, Farsta
 Kobbe Annmari, Ösmo
 Koppari Fryckstedt Mona och Koppari Leif, Vällingby
 Korkeila Lidén Maarit, Stockholm
 Landenius Enegren Hedvig och Enegren Johan, Stockholm
 Larsson Ellen, Stockholm
 Lawrence Jonathan, Lindon
 Lindqvist Alice, Saltsjöbaden
 Lodin Daniel och Samuelsson Elin, Stockholm
 Lundeborg Camilla och Lars, Täby
 Malmgren Kerstin, Hägersten
 Mellgren Mona, Stockholm
 Nordenadler Kerstin och Håkan, Stockholm
 Nyhlin Martina, Bagarmossen
 Raadik Martina och Yu Jesper, Hägersten
 Sandholm Anna och Christer, Täby
 Sandholm Marie-Louise och Tommy, Täby
 Sarvien Christian, Johanneshov
 Staffansson Cecilia och Envall Thomas, Stockholm
 Stiernlo Elin, Sundbyberg
 Söderström Sonny och Suzanne, Tumba
 Tolstoy Nadia och Sandblad Jan, Stockholm
 Tystberger Christina, Hägersten
 Åkersten Eva och Björn, Stockholm

ÅRSMÖTET FRAMFLYTTAT!

Nytt datum kommer!

Kära vänner!

Vårt årsmöte som enligt tradition alltid hålls under maj är på grund av rådande situation uppskjutet till hösten. Vi återkommer med ny information när datum är beslutat.

Vi vet alla vilka påfrestningar vi alla och hela samhället utsätts för i dessa tider – och kultursektorn är inte förskonad. Både Nordiska Museet och Skansen har haft ett fantastiskt år bakom sig med mycket uppskattad verksamhet och strålande publiksiffror. Nu står de plötsligt inför en ny och mycket osäker och svår situation.

Det bästa sättet ni i detta läge kan stödja våra kära museer och dess övriga anläggningar, och därmed värna om vårt svenska kulturarv, är att ni fortsätter att vara våra vänner och förnyar era medlemskap – och att kanske i er tur också uppmana några bekanta att bli våra nya vänner! Föreningens bidrag till verksamheten kommer att vara mer betydelsefullt än någonsin!

Tills vidare önskar vi världen ett snabbt tillfrisknande och er alla en riktigt skön och vacker (om än kanske stillsammare än vanligt...) vår!

VÄNNERNAS PROGRAM MAJ – JUNI

ÅRSTA SLOTT

Årsta slott i Haninge har en lång och intressant historia. I slottsområdet finns gravfält från vikingatiden och resterna efter en medeltida gård. Det nuvarande slottet byggdes under 1660-talet av amiralen Claes Hansson Bielkenstierna och hans hustru Barbro Åkesdotter Natt och Dag. Författarinnan och kulturpersonligheten Fredrika Bremer levde och skrev här. Under 1910-talet köptes Årsta av Gustaf Cedergren som inredde rummen i olika historiska stilar. Vi får en visning av museivåningen, slottsvinden och museilekstugan i parken.

TID: Måndag 11 maj kl. 14.00 alternativt kl. 17.00

PLATS: Årsta slott Haninge. Buss 846 går till Årsta slott från Västerhaninge station. Med bil kör väg 73, sväng av mot Dalarö (väg 227). Efter 4 km sväng höger in på Österhaningevägen (väg 561), sedan direkt vänster in på Årsta havsbadsvägen (väg 560). Avfarten till slottet skyltad.

ANMÄLAN: Senast 29 april. Vänligen ange önskad tid. Begränsat antal deltagare. Efter platsbekräftelse inbetalning 140 kr till Plusgiro 190124-8.

FOTO: MARIJE ANDERSSON/SKANSEN

GRÖNA SKANSEN

Välkommen till Skansens kolonistugor! Upplev en grön kväll som på 1920- och 1940-talet. Träffa Skansenskolonisterna, volontärer från Koloniträdgårdsförbundet. Hör hur vi arbetar tillsammans med den gröna gestaltningen. Skansens antikvarie för byggnader och yttre miljö, Marianne Strandin, berättar.

TID: Tisdag 26 maj kl. 17.30

PLATS: Skansens huvudentré

ANMÄLAN: Senast 14 maj. Begränsat antal deltagare. Efter platsbekräftelse inbetalning 190 kr till Plusgiro 190124-8. På denna visning är vi utomhus. Ta gärna med egen kaffetermos och picknickkorg.

FÖRSOMMARVANDRING PÅ DROTTNINGHOLMSMALMEN

Kulturhistoriker Stina Odlinder Haubo tar med oss på vandring på Drottningholmsmalmen, det lilla samhället mittemot Drottningholms slott. Stina berättar om anknypningen till slottet, Gustav III:s planer för området och om de hantverkare och företagare som verkade här. På Malmen fanns även ett apotek vars inredning på 1800-taket skänktes till Nordiska museet. Delar av den finns idag på apoteket Kronan på Skansen.

TID: Torsdag 4 juni kl. 17.00

PLATS: Hertigarnas stall på Drottningholmsmalmen. Från Brommaplan går bussar mot Mäläröarna som alla stannar vid hållplatsen Drottningholm. Samlingsplats snett bakom hållplatsen på samma sida av vägen.

ANMÄLAN: Senast 25 maj. Begränsat antal deltagare. Efter platsbekräftelse inbetalning 180 kr till Plusgiro 190124-8.

På grund av rådande situation har programmet kortas. Eventuella ytterligare ändringar meddelas i god tid.

Anmälan är bindande. Betalning sker i förskott senast en vecka innan programmets datum. När man har betalat och får förhinder får man alltså inte pengarna tillbaka. Undantag kan göras i särskilda fall. Tänk på att alltid anmäla förhinder så någon annan kan få din plats. Alla program anmäls genom kansliet tel: 08-519 546 93 eller mail: vanner@nordiskamuseet.se. För mer information, kontakta kansliet.